

CODI : 5106 - HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL A ESPANYA I CATALUNYA
(CATALUNYA)

PROF: JOAN MANUEL TRESSERRAS I GAJU DEPARTAMENT DE PERIODISME
Llic. en CC. de la Informació
Dr. en CC. de la Informació
UAB, 1977, 1979.

TREBALLS DE RECERCA O DE SÍNTESE SIGNIFICATIUS

1. *El Regne del Subjecte. Per una teoria materialista de la Comunicació Social.* Barcelona, El Llamp, 1987. (En col.laboració amb Enric MARÍN)
2. *Prensa, Comunicació i Cultura a Catalunya. 1900-1939.* Bellaterra, Facultat de Ciències de la Informació, 1988. (edició fotocopiada en espera de publicació). En col.laboració amb F. ESPINET, J.LI. GÓMEZ, i E. MARÍN.
3. La Prensa en España durante la Guerra Civil. (amb M.D. SAINZ i C. GARITAONAINDIA), en *Historia de la Guerra Civil.* Madrid. Historia-16, 1987, Vol. XVII.

OBJECTIU DE L'ASSIGNATURA

Historiar les formes com aquesta, des de la conformació de la Comunitat Cultural Catalana, ha organitzat la producció i distribució de significació. Específicament, el curs s'orienta a avançar en el coneixement de les transformacions que han possibilitat, a Catalunya, la transició des d'unes formes de comunicació tradicionals a aquelles pròpies d'una societat de masses; i a abordar la problemàtica actual de la comunicació a Catalunya, des d'una perspectiva històrica.

TEMARI

1. Fonaments teòrics de la Història de la Comunicació Social. La documentació, l'objecte d'estudi i la metodologia. El marc geohistòric català. Línies d'interès, hipòtesis i problemes. Opcions conceptuals i opcions polítiques: terminologies i discursos referits a l'espai comunicatiu català.

PART I.: LA COMUNICACIÓ SOCIAL EN LA CATALUNYA "TRADICIONAL".

2. L'ecosistema comunicatiu altmedieval i la construcció social de la consciència comunitària. L'exemple de la llengua i el paradigma del mercat. Vertebració d'un espai-xarxa de comunicació social: circuits, nusos i microcosmos. L'ecosistema comunicatiu català baixmedieval i el discurs del poder: del providencialisme a l'exaltació de la terra.
3. La crisi del poder institucional i la dependència de la cultura de cort. La impremta i el procés descatalanitzador. La cultura popular i l'ecosistema comunicatiu tradicional: el forjament d'una mentalitat específica amb projecció global. L'escenari barroc i la polarització cultural i comunicativa entre les classes.

4. Vida urbana i noves formes de control social en el segle XVIII. Classes, diglòssia i il·lustració. Les migracions interiors, els sistemes de transport i l'establiment de nous vincles "familiars" entre el camp i la ciutat. Publicacions, públic i periòdicitat. La crisi de l'ordre comunicatiu en el canvi de segle. Propaganda política i "particularisme" durant les guerres napoleòniques.
5. Les transformacions socials del segle XIX i els canvis en l'ecosistema comunicatiu. El paper director i exemplar de Barcelona. De la societat catalana romàntica fins al modernisme: treball, formes de vida i mentalitats. Organització social, societat civil i sistema de comunicació. Els transports, l'alfabetització i la representació del món.
6. Premsa, llengua i classes socials durant la Renaixença. Setmanaris satírics, calendaris i almanacs. El naixement dels "grans diaris catalans". L'estètica burgesa en els jocs, les diversions i els espectacles visuals. El gravat, la fotografia, el rètol, l'anunci i el cartell. Les arts aplicades i els llenguatges del "progrés" finisecular. Cultura burgesa i cultura popular.

PART II.: EL TRÀNSIT VERS LA SOCIETAT DE COMUNICACIÓ DE MASSES.

7. La vida catalana al primer terç del segle XX i les bases d'una societat de comunicació de masses. La generació "elèctrica". El projecte noucentista i la utopia burgesa. La pervivència de les formes tradicionals de comunicació. Territori, serveis públics i transports. L'ideal cosmopolita i la Catalunya-ciutat. Societat de masses i estat-nació.
8. Els instruments de la política cultural burgesa i la resposta popular. La "modernització tecnològica" i la seva aplicació en el camp de la comunicació social: el regne del cinema i els orígens de la radiodifusió. L'evolució de la premsa: el cas de "La Vanguardia". Discurs periodístic de masses i llenguatge periodístic català: les bases d'una certa tradició. La professionalització del periodisme. La publicitat.
9. L'esforç republicà en el bastiment d'un estat modern: educació/informació. Cultura catalana de masses i populisme polític. L'ecosistema comunicatiu de transició i la transparència màxima de les contradiccions. L'impacte de la guerra i la revolució. La dificultat de construir alternatives. El recurs sistemàtic a les possibilitats propagandístiques dels mitjans de comunicació (premsa, ràdio, noticiaris cinematogràfics, cartells...). La divisió social entre actors i espectadors de la realitat i els seus límits en la Catalunya de 1936-1939.
10. L'operació etnocida del franquisme i la desarticulació de l'espai nacional de comunicació. La destrucció de la societat civil i la liquidació dels "quadres" socials. Les dificultats d'establiment de ponts de continuïtat cultural, l'autodidactisme i els primers brots de resistència cultural: els orígens històrics de la "cultureta". Espanya "unidad de destino en lo universal" i "reserva espiritual de occidente". Els mitjans en la primera etapa del règim franquista.
11. Industrialització, immigració, suburbialisme. El desenrotllisme i la "dècada prodigiosa". La irrupció de la lògica del consum massiu. La paradoxa: redreçament de la societat civil i el "consum" cultural multinacional. Rock i Nova Cançó. La música i la moda. Un paisatge urbà d'abocadors i antenes de TV. L'esclat

rosi "cultural" del règim i la crisi de l'estat. Els mitjans després de la llei Fraga. "Tots contra la dictadura": unitat popular i lluita democràtica. Una gran esperança i un país d'esquerres.

12. La restauració borbònica: reorganització i ofensiva des de l'estat. La construcció d'"Espanya" i la política comunicativa del poder. La nova institucionalització del patrimoni cultural. Populisme despòtic i neoucentisme: la "Barcelona-región". La burocratització dels mitjans i el segrest de la política per l'estat. El regne de la publicitat. Les noves tecnologies i les dificultats per produir un espai nacional de comunicació. Les experiències de mesocomunicació. Panorama actual de la comunicació social i de la producció cultural als Països Catalans: contradiccions, problemes i perspectives de la major cultura europea occidental sense expressió política sobirana. L'exercici de la professió

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

- BALCELLS, A. (dir.): *Història dels Països Catalans*. Barcelona, EDHASA, 1981. 3 vol.
- CASASÚS, J.M.: *El pensament periodístic a Catalunya*. Barcelona, Curial, 1987.
- CASASÚS, J.M.: *El periodisme a Catalunya*. Barcelona, Ed. Plaza y Janés, 1988.
- COROMINAS, M. i LINES, M.: *La Televisió a Catalunya*. Sant Cugat, Els llibres de la Frontera, 1988.
- CUCURULL, F.: *Panoràmica del nacionalisme català*. Paris, Edicions Catalanes de Paris, 1975. 6 vols.
- ESPINET, F.; GÓMEZ, J.M.; MARÍN, E. i TRESSERRAS, J.M.: *Prensa, Comunicació i Cultura a Catalunya. 1900-1939*. Bellaterra, Facultat de Ciències de la Informació, 1988.
- FABREGAS, X.: *Història del Teatre Català*. Barcelona, Millà, 1978.
- FIGUERES, J.M.: *La premsa catalana*. Barcelona, Dalmau, 1989.
- FRANQUET, R.: *Història de la Radiodifusió a Catalunya (Del naixement al Franquisme)*. Barcelona, Edicions 62, 1986.
- FUSTER, J.: *Literatura Catalana Contemporània*. Barcelona, Curial, 1972.
- GALÍ, A.: *Història de les institucions i el moviment cultural a Catalunya (1900-1936)*. Barcelona, Fundació A. Galí, 1979.
- GIFREU, J.: *Sistema i polítiques de comunicació a Catalunya (1970-1980)*. Barcelona, L'Avenç, 1983.
- GUILLAMET, J.: *La premsa a Catalunya*. Barcelona, Diputació de Barcelona/ Col·legi de Periodistes, 1988.
- MARÍN, E. i TRESSERRAS, J.M.: *El Regne del subjecte. Per una teoria materialista de la Comunicació Social*. Barcelona, El Llamp, 1987.
- MASSIP, M.A. i DUARTE, C.: *Síntesi d'Història de la Llengua Catalana*. Barcelona, La Magrana, 1981.
- PORTER, M.: *Història del cinema català (1895-1968)*. Barcelona, Tàber, 1969.
- RIQUER, M. de i COMAS, A.; MOLAS, J.: *Història de la Literatura Catalana*. Barcelona, Ariel, 1964.
- SATUE, E.: *El disseny gràfic a Catalunya*. Sant Cugat, Els llibres de la frontera, 1987.
- TIMOTEO, J. (dir.): *La España configurada. Prensa, propaganda y medios de comunicación en la España del siglo XX*. Barcelona, Ariel, 1989.

TORRENT, J. i TÀSIS, R.: *Història de la Premsa Catalana*. Barcelona, Bruguera, 1966.
VALLVERDÚ, F.: *El fet lingüístic com a fet social*. Barcelona, Edicions 62, 1973.

Aquest recull mínim i parcial ha de ser completat amb els llistats bibliogràfics específics de cada bloc del programa que són subministrats al llarg del curs.

AVALUACIÓ

Dues proves parcials i/o examen final.